

կացին՝ իր քարայրին մէջ, ու ժամերուն մէջ՝ խորանէ խորան Աւետարանը պիտի նանանէր կենդանի, բաբախուն. «Ի սկզբանէ էր Բանն եւ Բանն էր առ Աստուած». այն սրտով, այն երազով՝ ինչպէս քարգմանիչներն զգացին:

Բայց ի՞նչպէս այդ հսկայ մատեանը տուները տանիլ, ակուրին քուն քուն դնել, կարդալ եւ ոգեւորիլ. եթէ անոր տողերը շարենք՝ քանի մը անգամ աշխարհիս շրջանը կրնան ընել. եթէ ուզէին օրինակ մ'ունենալ, հարկ էր մէկ երկու հարիւր ոչխարի կաշի, կամ դէգերով քուղք. պէտք էին բազմաթիւ օրինակողներ, մարդկային տպարան մը կազմել եւ գրել ու գրել. ո՞վ ուներ այդքան դրամ՝ եթէ ոչ արքաներ, հարուստներ կամ եկեղեցիներ: Ի՞նչպէս հայ ժողովուրդն իր տառապանքին ընկեր գտնէր, ո՞ր գրէր իր գաւակներուն անունները՝ երբ լոյս աշխարհ կու գային:

Ձեռքերդ համբուրեմ, Ոսկան վարդապետ:

Ասկէ երեք դար առաջ, հայ մտաւորականութեան մէջ խլրտում մը սկսած էր. տպագրել Մեծ Գիրքը. բայց ո՞ր, ի՞նչպէս. ո՞ր կար Արեւելի մէջ տպարան, ո՞ր երկինքը պայծառ էր, ազատ էին ստեղծել՝ ինչպէս իրենց հոգին կը ցանկար. բանակներ կու գային, բանակներ կ'անցնէին, խաներ կու գային ընչափազ, կու գար ահաբեկիչ եաթաղանը, եւ հայ հոգին պէտք էր տոկալ ու ստեղծել: Դարձեալ դէպի Արեւմուտք. բայց լեռներ պէտք էր կտրել, ծովեր անցնիլ: Ձեմ գիտեր ո՞ր նամբան բռնեց. Գիշերը ո՞ր դրաւ իր գլուխը, ցերեկներն ի՞նչ արեւներ ողջունեց: Այդ ժամանակ նամբորդելը դէպի մահ երթալ էր, բախտ էր՝ երբ նպատակին հասնէին. բայց անոնք արի էին, կամփի տէր էին, համբերող էին, ու ժամանակը վայրկեաններով չէին չափեր: Ան գնաց հասաւ Վենետիկ, ուր 154 տարի առաջ, ուրիշ վեհանձն հոգի մը, հիմ դրած էր հայ տպագրութեան: Իջաւ Հայոց հոգեւորներ՝ Սուրբ Խաչ. հայկական քաղն էր, Ս. Մարկոսի մօտիկը. քերես գտաւ բազմաթիւ Զուղայեցի, Ղափանցի կամ Երեւանցի ազգակիցներ, բայց չգտաւ առատ ձեռք: Պարզեց լուսամիտ կաթողիկոսին փափաքները եւ սրտագին ըսաւ.

— Աստուածաշունչ, Աստուածաշունչ. քրիստոնեային անշէջ նրազն է, աւելի կարեւոր՝ քան քարաշէն տաճարները: Հայ տունները լոյս չունին, անոնց մէջ ցոլ մը դնենք՝ որ տաճան, եւ հաւատքին հետ՝ հայանան աւելի:

Բայց ոչ ոք գիտէն հասկցաւ. վիզը ծուռ, սիրտը կոտրած, անցաւ Լիվորնոյ, Իտալիոյ միւս ափը. հոն ալ կար մեծ գաղութ մը, հոյակապ եկեղեցիով. տեղացիներէն առաջ՝ հոն հայերը գիրք տպած էին. քերես աւելի սիրտ ունենային: Մէջտեղ դրաւ ձեռագիր խոշոր Աստուածաշունչ մը՝ զոր մասունքի պէս հետը կը պտըտցնէր:

— Մէկ արեւ է, ըսաւ, հագար ամառը քաժնենք, որ մեր

ՄԵՇԸ ԱՅԻՆ

ՀՆՈՑ ԵՒ ՆՈՐՈՑ ԿՏԱԿԱ
ՐԱՆԱՑ ՆԵՐ ՊԱՐՈՒՆԱԿՕՂ. ՇԱՐԱ
ԿԱՐԳՈՒԹԵԱՄԲ ՆԱԽՆԵԱՅՆ
ՄԵՐՈՑ ԵՒ ՇՇՄԱՐՏԱՍԻ
ՐԱՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ:

Իսկ զկեն հրամանաւ վեհապետին Տեառն Յակօբայ
 Հայոց Կաթողիկոսի գլխավարգեալ և տնտեսայ ըստ Կաղմատա
 ցւոյն. նա և զհամաձայնութի հանուրց գրոց Ածաշնչեց ընդ
 իրեարս առնելու կարգեալ ամենեցուն. նուազստի
 ումեն բանի Տն տպասաւորի. Ոսկանի
 Երեւանեցւոյ:

ՅԱՄՍՏԵՐԴԱՄ

Ներ Տպարանում որբոյն Էջմիածնի. և որբոյն Սարգսի զօրա
 վարի, Ի Թուրում փրկչին. 1666, Իսկ Հայոց.
 ԽՃԺԷ. Նամակսն մարտի մետասանի:

ՏԻՏՂՈՍԱԹԵՐԹ ՈՍԿԱՆԵԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԵՐ

(ԲՅԿ. մեծ. 16,3×22,3 հրդմ.)

